

Москова Т.М., Ознайомлення молодих школярів з тваринним світом /Т.М. Москова, Г.М. Семашкіна// Актуальні проблеми дошкільної початкової освіти в контексті педагогічних ідей Фрідріха Фребеля: збірка матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті педагогічних ідей Фрідріха Фребеля» (26-28 березня 2014 р.): У 3-х т. / За ред. Петухової Л.Є., Полевікової О.Б. – Херсон: Айлант, 2014.- Т. 1. – С. 62-64.

Семашкіна Г.М., Москова Т.М.
Херсонський державний університет,
м. Херсон, Україна

ОЗНАЙОМЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ТВАРИННИМ СВІТОМ

Сучасний рівень вимог суспільства до загальноосвітньої школи обумовлює необхідність якісного покращення навчально-виховного процесу в початковій школі. Одним із напрямків у розв'язанні цього завдання є формування дієвих природничих знань молодших школярів.

Проблемою вивчення тваринного світу займалися такі видатні вчені, психологи, натуралісти, як: Вахтеров В.П., Герд О.Я., Зуєв В.Ф., Кайгородов Д.Н., Карл Ліней, Ушинський К.Д., Ягдовський К.П. та інші.

Сучасна педагогіка додала низку нових підходів до пізнання тваринного світу: Т.М. Байбара, Н.М. Бібік, І.Д. Зверев, Г.В. Ковальчук, Н.С. Коваль, Г.С. Костюк, Л.К. Нарочна, З.П. Плохій, О.Я. Савченко та ін. [1; 5; 6].

Молодшим школярам необхідно впершу чергу усвідомити, що тварини відносяться до живої природи: живляться, дихають, ростуть, активно пересуються в просторі, розвиваються, розмножуються та, нажал, вмирають.

Жива природа – це дивовижний складний багатогранний світ. Особливе місце в ньому відведено тваринам: вони складають лише 2% від усього живого на Землі, але незважаючи на це, роль їх в біосфері велика. «Тваринний світ є одним з основних компонентів природного середовища, важливою складовою частиною природних багатств нашого світу. Він є джерелом для одержання промислової, лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей необхідних для задоволення потреб населення і народного господарства, використовується в наукових, культурно-освітніх і естетичних цілях» [7].

Діти за програмою «Природознавство» вивчають тваринний світ на таких уроках: «Тварини – частина живої природи», «Як спостерігати за тваринами», «Комахи», «Птахи», «Звіри», «Охороняй тварин», «Річки», «Озера та болота», «Море», «Тварини лісу», «Луки», «Поле. Шкідники поля».

В підручниках “Природознавства” під редакцією Коваль Н.С., Нарочної Л.К. в початкових класах зустрічається близько 143 назв тварин, а в підручниках Коваль Н.С., Нарочної Л.К., Байбари Т.М. – близько 136 назв тварин.

Ознайомлення учнів з тваринним світом здійснюється в процесі навчальної, трудової, творчої, ігрової діяльності на основі впровадження міжпредметних зв'язків та інтегрованого викладання.

Ми пропонуємо систему роботи ознайомлення з тваринним світом за такою схемою: виявлення понять та відомості про тварин; розширення об'єму і глибокий зміст понять; організація спостережень за тваринами; збагачення загальними та суттєвими ознаками про конкретну тварину, яка вивчаються; пояснення впливів живої та неживої природи на тварин; вправи на закріплення одержаних знань.

Мета і форми організації проведення занять найрізноманітніші. Враховуючи конкретність мислення і не достатній практичний досвід у дітей необхідно, при ознайомленні їх з тваринним світом, використовувати: наочний матеріал; повідомляти додаткову інформацію про об'єкт (значення, використання, умови існування та ін.), яка розширює їхні знання, викликає позитивні емоції або зумовлює створення проблемної ситуації.

Широко використовувати: прислів'я, загадки, вірші про тварин.

Після цього – вправи на застосування набутих знань доцільно надати ігрової форми. Поглибити та розширити знання про деякі групи тварин, їх взаємозв'язки з компонентами природи та людиною допомагають ігри «Птахи – наші друзі», гра-подорож по місту Природограду на вулицю Тварин тощо.

Як свідчить досвід роботи, не у всіх дітей одразу на уроках формуються поняття та знання про тваринний світ (декому важко). Тому знання про тварин потрібно давати під час засвоєння інших навчальних дисциплін, зокрема мови, читання тощо.

Наприклад: на уроках читання у 2 класі, при роботі над віршами С. Михалкова «Лісова академія», О. Плещеева «Ластівка», оповіданнями В. Біанкі «Засць на дереві», «Синичкин календар», українською народною сказкою «Рукавичка», коли в тексті зустрічаються відомості про тварин, ставимо такі запитання: Які тварини зустрічаються в тексті? Де вони живуть? Чим харчуються? Це домашні чи дикі тварини?

На уроці математики при вивченні теми «Задачі на «менше на...», більше на...»: «Собака» за 1 секунду пробігає 9 м, а засць на 3 м більше. Скільки метрів за 1 секунду пробігає засць? При вивченні теми: «Задачі на рух»: Їжак біжить зі швидкістю 1 км/год, а лисиця у 13 разів швидше. Яку відстань долає лисиця за дві години (виразити в км). Бесіду проводимо за такими питаннями: Собака домашня чи дика тварина? Чим харчується? Їжак, лисиця, засць – травоїдні чи хижі тварини? Доведіть це.

На уроках розвитку мови. Наприклад: описати kota за малюнком; написання переказу «Зайців врятовано» за поданим планом: 1) Повінь; 2) Зайці в біді; 3) Порятунк. Дітям ставимо слідуєчі запитання: зайці – це домашні чи дикі тварини? Чим харчуються? До якої групи відносяться?тощо.

Аналогічна робота проводиться і на уроках художньої праці при виготовленні аплікацій та малюванні тварин.

На уроках музики при вивченні пісень «Веселі гуси», «Чому ведмідь зимою спить?» та ін.

На уроках фізкультури використовуємо різні ігри «Воробьи-вороны», «Шуліка і курчата» та інші.

Узагальнююче повторення сприяє формуванню у молодших школярів важливих умінь аналізувати, порівнювати, зіставляти, робити висновки тощо.

Воно виконує також і контрольну-оцінювальну функцію, дає змогу вчителю виявляти рівень і міцність сформованих раніше знань у дітей.

Використання в роботі з дітьми легенд, повір'я, прислів'я, приказок, загадок, пісень, ігр, крім кращого засвоєння понять про тваринний світ, сприяє розширенню екологічних знань та норм поведінки в природі.

Виховання свідомого та бережного ставлення до тварин належить до природоохоронного компоненту знань.

Як підкреслюють фахівці: Г.О.Бачинський, В.Д. Бондаренко, Н.В. Беренда, на сучасному етапі гостро стоїть проблема «Вивчення тваринного світу у початкових класах» [7].

«В інтенсивному сучасному житті людина нерозривно пов'язані з біосферою – з певною часткою планети, на якій вони живуть», – стверджував В. Вернадський. Людство може вижити лише усвідомлюючи себе невід'ємною часткою природи. [4].

Згідно з програмою природознавства у 3-4 класах, уроків, повністю присвячених природоохоронній тематиці – 11.

Необхідно, в доступній формі, розповісти молодшим школярам про Червону книгу. Навіщо вона?

Пояснюємо. Для того, щоб припинити винищення рослин та тварин, у 1948 році створений Міжнародний Союз охорони природи (МСОП).

Червону книгу України засновано в 1976 р., у ній описано 85 видів тварин: 29 - ссавців, 28 - птахів, 6 – плазунів, 4 – земноводних, 18 – комах.

Нове видання Червоної книги України побачило світ у двох томах:

“Тваринний світ” у 1994 році та “Рослинний світ” у 1996 році. [8].

Ми проаналізували матеріал підручників 3 – 4 класів під редакцією Л.К. Нарочної, Н.С Коваль дійшли висновку, що із 382 видів тварин Червоною книгою України, в школі діти вивчають 59 видів.

Бесіда чергується з невеликою розповіддю або поясненням про тваринний світ, охорону окремих тварин, практичною роботою, показами наочності: альбомів, листівок, слайдів з рідкими та зникаючими тваринами рідного краю.

Міцність і рівень сформованості знань значною мірою забезпечується раціонально організованим, систематичним повторенням матеріалу.

Закріплення знань про тваринний світ ми проводимо і на позакласних заходах: «День птахів», «Весна-красна» та інші. До них учні підбирають листівки, малюнки, оформлюють альбом «Знай, люби, бережи»; збирають прислів'я, загадки, вірші для яскравої характеристики тварин; народних прикмет про зміни в природі які впливають на життя тварин тощо.

Ефективність засвоєних знань та понять про тваринний світ перевіряється в кінці навчального року за допомогою тестові завдань.

Таким чином, вивчаючи тваринний світ, учні стають активними у навчанні, більш емоційними, допитливими, встановлюють взаємозв'язки між живою та неживою природою, усвідомлюють на рівні свого віку деякі екологічні проблеми, набувають міцних навичок роботи з книгою, бажання використати набуті знання на уроках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах. – К.: Веселка, 1998. – 334 с.
2. Байбара Т.М., Бібік Н.М. Я і Україна: Підруч. для 4 кл. – К.: Форум, 2004. – 176 с.
3. Бібік Н.М., Коваль Н.С. Я і Україна: Віконечко. Для 1-го кл. загальноосвітніх шкіл – К.: А.С.К., 2002. – 120 с.
4. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М.: Наука, 1988. – 519 с.
5. Коваль Н.С., Нарочна Л.К. Природознавство 4(3). –К.: Освіта, 1993 – 112с. ISBN 5-330-02192-8.
6. Нарочна Л.К., Ковальчук Г.В., Гончарова К.Д. Методика викладання природознавства.-К.: Вища школа, 1990. - С.120.
7. Основи соціології: Навч. посібник/ Г.О.Бачинський, Н.В.Беренда, В.Д.Бондаренко та ін., За ред.Г.О.Бачинського.-К.:Вища школа, 1995 – 238с:іл.